

in tam varia tot instrumentorum ex ferro, et chalybe confectorum, limarum, martellorum, serrarum, trullarumque congerie, unicus duntaxat, Regis nutus sufficiebat, ut ne vel minimus uspiam audiretur laborantium strepitus: *Malleus et securis, et omne ferramentum non sunt audita in domo, cum edificaretur.* At vero dicite fideles, numquid verum est, quod *ecce plusquam Salomon hic?* Et tamen Redemptor noster per tot decreta, tot Canones Synodos, Concilia, Leges Ecclesiasticas a fidelibus suis hactenus obtinere non potuit, ut in Domo sua linguas suas refrænerent, caverent garrulitatem strepitus, et venerabundi inibi, et reverenter morarentur. Qua in re Pagaani nos utique confundunt, de quibus Seneca scribit, quod eo tempore, quo divina Diis suis obsequia persolvebant, præconis officium fuerit, ut omnes divinis assistentes, fanum circummeando, modestie, et silentii his verbis commonefacerent: *Favete linguis, silentium observate.* *Ib.* disc. XVII, n. 1.

Rupertus Abbas prolixo quodam discursu detonat adversus templum Jerosolymitanum, utpote quod cum omni sua magnificentia, divitiarum amplitudine, et infausta, quam penes universum mundum habebat, veneratione, postquam tanto cum dispendio, ingentiumque thesaurorum plusquam regio sumptu fabricatum fuisset, impedire nequivit, quin illud per manum exercitus Babylonici accenderetur, et penitus conflagraret. Erudiendus namque erat mundus, inquit venerabilis hic Abbas, cætenus juvenis, et luxuriosus, ne putaret, quod habitator ærorum Deus auro templi manufacti, vel civitatum opibus delectetur, et non potius hominum fide, et bonis operibus, quibus intus in anima templum illi præparatur, quo solo delectetur, ubi adoretur, in quo videri, præsens agnosci dignetur, sine quo frustra foris lampadibus, vel auro templi manufacti requiratur. *RUPERT.*, l. I, in c. II. *Jerem.*

Observant aliqui, quod S. Petrus aliquanto spatio a Salvatore super mare ambulante remotis, postquam magna cum fiducia dixisset: *Jube me ad te venire super aquas;* liquidum illud elementum generosa fide calcare ceperit, cumque ad Christum propinquis accessisset, impetuosis quemdam, validumque ventum sentiens, metu gravi percussus fuerit: propter quod Christus illum increpavit dicens: *Modicæ fidei quare dubitasti?* ubi D. Chrysostomus ait: *Magna cum fidu-*

cia in aquas descendit, ad ventorum autem impetum, animi magnitudinem retinere non potuit, præsertim cum jam prope Christum esset: maxime autem proposito nostro deservivint sequentia ejusdem sancti Doctoris verba: *Nihil certe prodest, loco juxta Christum esse, si fide non sis; quid enim prodest, si domum Dei frequenter visites, ubi Sacramenta administrantur, ubi colorum thesauri dispensantur, ubi signatura est gratiæ, ubi Deus ipse corporaliter præsens assistit, si qui eo accedere debeas, ut bonis hisce locupletaveris, eo te cum intentione Deum per scandala, et dissolutionem injuriis afficiendi, Domumque ejus sanctam prophanandi, conferras?* S. CHRYS. *hom. LI in Evan.*

TEMPUS.

QUOAD ESSENTIAM.

DEFINITIO. — Est juxta Aristotelem, numerus motus secundum prius, et posterius; seu, ut alii explicant, est quantitas continua certo partium numero circumscripta, per se apta mensurare motum. (*ARIST.*, l. IV. *Physic.*) Unde veteres pinxerunt tempus super globum stans, quia semper rotatur: alas in plantis gerens, quia semper avolat: novæulam in manu gerens, quia omnia conficit: fronte capillatum, et retro calvum, quia instans solum capi potest, elapsum autem revocari nequit. *Fab. conc. VI, in festo S. Cath.*

DIVISIO. — Dividitur in *Præteritum, Præsens, et Futurum*, de quibus Apostolus locutus est dicens: quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis. *PHILIPP.* III, 13.

EX S. SCRIPTURA.

QUALITAS. — Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. *II. Cor.* VI, 2.

Tempus breve est: reliquum est, ut qui utuntur hoc mundo, sint, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi. *I. Cor.* VII, 29.

Senectus autem venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata. *Sap.* IV, 8.

Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub celo. *Ecc.*, c. III.

Omni negotio tempus est, et opportunitas, et multa hominis afflictio. *Ibid.*, c. VIII.

Non est vestrum, nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. *Act.* I.

Est tacens non habens sensum loquela; et est tacens, sciens tempus aptum. *Ecc.*, c. XX, 6.

Vocavit adversum me tempus. *Thren.*, c. I.

In timore incolatus vestri tempore conversamini. *I. Petr.*, c. I.

UTILITAS. — Momentaneum hoc, et leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. *II. Cor.*, c. IX.

TEMPORIS USUS. — Videte, Fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed quasi sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt (id est miseri, et ærumnosi). *Ephes.* V, 15.

Non defraudetis a die bono, et particula boni doni non te prætereat. *Ecc.* XIV, 14.

Filii conserva tempus, et devota malo. *Ib.* IV, 15.

Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei. *Gal.* VI, 10.

Ambulate, dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant. *Ib.* XII, 35.

EX SS. PATRIBUS ET DOCTORIBUS.

QUALITAS. — Quid familiaris, et notius commemoramus, quam tempus! et intelligimus utique, cum id loquimur: intelligimus etiam, cum alio loquente id audimus. Quid ergo est tempus? si nemo ex me quærat, scio: si explicare velim quærenti, nescio. *S. AUG.* l. I, *conf.*, c. I.

Nihil pretiosius tempore, et heu nihil hodie vilius reputatur. Transeunt dies salutis, et nemo reogitat. Nemo sibi perire diem, et nunquam rediturum causavit: sed, sicut capillus de capite, sic nec momentum peribit de tempore. *S. BERN.*, s. *ad Scholar.*

Quid est redimere tempus; nisi, cum opus est, etiam detrimento temporalium commodorum, ad æterna quærenda, et capessenda, spatia temporis comparare? *S. AUG.* *ho. I, in tr. L.*

Ne dicas, priora tempora meliora fuere, quam nunc sunt: virtutes faciunt dies bonos, vitia malos. *S. HIER.*, in c. XIV. *Ecc.*

O vita præsens, quam multos decipis, quæ dum cognosceris, nihil es; dum videris, umbra es; qui te quærunt, non te cognoscent; et qui te cognoscent, non te quærunt; qui te fugiunt, ipsi te intelligunt. Vera non est via, quam tu ostendis, fugitiva est velut somnium. Aliis ostendis te longam, ut perdas in finem; aliis largam, ut faciant, quæcumque volunt; aliis angustam, ut non faciant bonum; aliis tristem, ut non consolentur de bono. Hæc sunt duodecim pericula, quibus Psalmista in persona hujusmodi peccatoris dicit, *pericula inferni invenerunt me.* *S. BERN.*, t. I, s. XIII, art. 3.

Unaquæque res eo magis diligenda est, quo plurius esse cognoscitur; præstat quippe æstimationem rei ipsius agnita virtus, quæ tunc apparet amabilis, cum primæ innititur veritati, et quæsu suo loquenteles suos esse facit in celo. Hinc indulti temporis pretiositas commendatur. *S. LAUR. Just. de vit. solit.*, c. X.

Dissipat substantiam suam, scilicet tempus, quod est majoris pretii omnibus aliis rebus mundi, quia tempus tantum valet, quantum Deus; quia si Diabolus haberet unum modicum tempus, in quo posset ponitè, et sic nos, ipse salvaretur, et acquireret Deum, et per consequens tantum valet tempus, quantum Deus. *S. BERN.*, t. IV, *serm.* XVIII, p. 1.

Tam pretiosum est tempus, quod damnati darent omnes thesauros mundi, si haberent in potestate sua, pro habendo momentum temporis, in quo possent penitere, et evadere tantas pœnas. *S. ANTONIN.*, p. 2, t. IX, c. XIV, § 1.

Heu! quam mortalium est ista plangenda conditio, detestanda cœcitas, infelicitas fugienda. Abutuntur perversi homines naturalibus bonis; veniæ tempus otiose conversando consumunt. O si agnoscerent, quanti æstimandum sit, quod sine consideratione amittunt. Cæterum quid pretiosius tempore? quid, quæso illo fructuosius? quid carius? quid excellentius? quidve amabilius? sed, proh dolor! pene ab omnibus nihil habetur vilius, nil tractatur inutilius, nil indignius possidetur. *S. LAUR. JUST.* l. c.

Vita nostra quasi mercatus est, cuius tempus cum abierit, tempus amplius non erit emendi, quæ velis. Non debemus perdere occasionem redimendi tempus, quando nobis offertur, secus incurremus periculum perendi lucrum, quod facere possumus,

quod est omnium maximum, ac propterea dum tempus habemus, operemur bonum. S. GREG. NAZIAN. apud. Mansi dis. XIV, n. 7.

Ineffabilis Dei pietas humano providebat generi, breviter laborare, et æternaliter coronari; ideo pretiosa nobis debent esse tempora, ne perdamus per negligentiam, quod per bonæ vitæ exercitium habere poterimus æternum. ALCUIN. ep. 1.

Cætera, quæ habemus in mundo, a nobis aliena sunt, tempus autem proprium nostrum est, si tamen illo utimur ad salutem. Illud siquidem divina nobis clementia contulit, ad plangendum errata, ad poenitentiam faciendam, ad promerendam indulgentiam, ad virtutes acquirendas, ad multiplicanda merita, ad vindicandam gratiam, ad inferni supplicia evadenda, ad æternam gloriam consequendam. S. LAUR. JUST. l. c.

Ille prudentissimus est, qui sic seit transire in usum vertere, ut tamen non noceat in eorum defectu mentem a sua stabilitate inclinari, omnia enim suo tempore bene utentis sunt bona. HUGO DE S. VICTOR. ho. XIII, in Eccl.

Frustra est tristitia temporum labentium perditorum (ita discurrit Simon de Cassia), reprehendi solum possunt, aut in tabula damnata depingi tempora vacua, quæ præteritum in suo jure suscepit; corrigi autem nunquam, nec in charta satisfactoris adscribi. Potius, male actum, per poenitentiam sequentem diluitur, quam recuperari possit bonum, quod exiit ex incuria, ac negligentia, vel quomodolibet prætermissum. Non ergo prætereamus horam nostram, quia nescimus horam divinam. Hora nostra est actionis, dijudicationis est hora divina; ait enim ipse Salvator: Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. SIMON DE CASSIA l. XIII.

Si tibi vinum minuatur in utre, tristaris, diem perdis, et gaudes. S. AUGUST. ser. XVII, de verb. Do.

Illum diem vixisse te computa, quem non malitia, non invidia, non superbia commaculavit, qui peccato non cessit, qui Diabolo repugnavit. EUCHERIUS AD MONACHOS.

Tempus amissum difficulter recuperatur. CHRYSOLL.

Sæpe Tempus remedium affert rebus immedicabilibus. BERNARD. ad sol.

Tempora non fortuito, sed Dei providentia alabuntur. AUGUST. in Epist. XXIX.

Homini crescenti non adduntur, sed subtrahuntur anni. Idem sup. Ps. LXV.

Nil longum quod finem habet; æternitati comparatum omne tempus breve est. HIERONYM. in Jerem. II.

Discernendum est quid præcedat æternitate, quid tempore, quid electione, quid origine, æternitate sicut Deus omnia, tempore sicut flos fructum, electione sicut fructus florem; origine sicut sonus cantum. AUGUST. in quod sermone.

UTILITAS. — Quis mente assequatur, ut pretiosum est tempus? aut quis lingua charitatem ejus explicet? norunt, qui amiserunt, hi enim grato animo erogarent opes; honores, delicias, et quidquid est voluptatis pro una hora; nam exiguo illo tempore possent iram, ac furorem divinæ justitiæ sedare, Angelos exhilarare, flammis æternis se eripere, et cæleste regnum adipisci. S. LAUR. JUST. de vit. solit. c. x.

Nemo vestrum parvi æstimet tempus, quod in verbis consumitur otiosis. Volat verbum irrevocabile, volat tempus irremediabile, nec advertit insipiens, quid amittit. Libet fabulari, aiunt, donec hora prætereat. O, donec hora prætereat! quam tibi ad agenda poenitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio Conditoris indulerat. O, donec transeat tempus! quo divinam propitiare debueras pietatem, preparare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hereditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem. S. BERN. s. ad Scholares.

Vide, peccator, temporis pretiositatem, quia modico tempore potest homo lucrari veniam, gratiam, et gloriam. S. BERNARDIN. FER. IV, post. Dom. 1. Quad. c. IV.

Tempus tantum valet, quantum Deus: quippe in tempore bene consumpto comparatur Deus. Idem 1. Quad. c. IV.

DAMNUM. — Si non vigilaveris, veniam ad te tamquam fur; fur etiam ad hoc venit, ut thesaurum indiligenter custoditum tollat. Thesaurus utique indiligenter custoditus est pretiosissimum tempus, quod merito Dominus peccatori tollit, quia illud male vivendo in lucro non ponit. (S. BERN. t. I, ser. XIII, art. 3, c. IX.) Unde Matth. XIII, inquit benedictus Jesus: Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit; ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. (MATTH. XIII, XII et XXV, 29.) Habet utique justus tempus,

quod bene expendit; huic tempus habenti, tempus in fine datur, et spatium cogitandi, et etiam purgandi conscientiam suam; et abundabit, scilicet plenitudine vera, venia magna, gratia larga, et gloria infinita. Ille vero non habet, qui male vivendo amisit pretiosissimum tempus; et divino judicio, et diabolico opere fit, ut, sicut peccator stulte tempus, cum viveret, amisit; sic stultissime in incerto tempore mortis speret. Ita, quod, dum tempus poenitendi in fine se sperat habere, digno judicio Dei per inexpectatam, vel subitanam mortem spatium poenitendi non valeat obtinere.

USUS. — Cur tibi adhuc preferenda tam longa temporum promittis spatia imo etiam si vel unam horam in hac vita facias? An forte mente exiit, quod Salvator in Evangelico dicit, *Vigilate, quia nescitis diem, neque horam?* Quapropter discite corporis incertiam, semperque memento, quia regnum caelorum non tepidi, non molles, non desidiosi; sed violenti, atque ferventes diripiunt. S. ISIDOR. l. de confect. vitior. et virt.

EXEMPLA CATHOLICA.

QUALITAS, ET ÆSTIMATIO. — Sanctus Augustinus, quanti faceret tempus, ipsemet testatus est, dum dixit: Caro mihi valent stillæ temporum. (S. AUG. l. I, conf. c. XXI, Alicui hæc verba scripsit.) Sed mi Frater, et tu, credo, quod noveris, quanta sint in manibus meis, quibus ob diversas curas, quas nostræ servitutis necessitas habet, vix mihi paucissimæ guttæ temporis stillantur, quas aliis rebus si impendero, contra officium meum mihi facere videor. Idem ep. CXXXVI.

S. Bernardus, ut redimeret præteritum tempus, sic alloquebatur Deum: De mea misera vita sume obsecro residuum annorum meorum; pro his vero, quos vivendo perdidisti, quia perditæ vixi, cor contritum, et humiliatum ne despicias. CANT.

S. Barlaam senex, cum rogatus a Josaphat Principe, quot annorum esset? respondit, annos, ni fallor, quinque, et quadraginta natus sum. Rursus vero miranti Principi responsum tale, dixit: Si annos meos ab ipso vitæ ortu nosse quæris, recte sane eos plus, quam septuaginta, esse coniecisti, at mihi quidem nullum omnino modo inter vitæ annos censetur, qui in mundi hujus vanitate consumpti sunt. S. DAM. in vit.

Clemens VIII. variis de jactura rerum suarum conquerentibus respondisse fertur, eam jacturam rei gravissimam esse, quæ semel amissa recuperari non potest, eamque temporis esse. ENGELG. in Cælo Emp. § 2, in Festa Novi anni.

Quidam miles, cum Antuerpiæ in Nosocomio lecto affixus contabesceret; cum nec Rosarium nosset recitare, doctus est ita id recitare, ut singulis, quibus vixit diebus (erat autem sexagenarius) unum Rosarium responderet; incepit ergo triginta diebus singulis Rosaria recitare, et eo numero post biennium completo e vivis excessit. Ibid.

Mulier quædam Japonensis nomen Amidæ sui singulis diebus 14000. pronuntiavit, et ad hoc a Dæmone bene mane excitari solita, postea ad fidem Catholicam conversa, toties SS. Jesu, et Mariæ nomina recitavit, atque ad hoc facilius præstandum ab Angelo bono excitata est. Ibid.

Cum vir quidam Religiosus audivisset horribilem ejulationem, quærens, quis, et qua de causa sic lamentaretur? audivit, se unam ex animabus damnatis esse, nihilque se, et alios damnatos lugere magis, quam temporis jacturam. Ibid. ex Humberto de VII, donis.

S. Franciscus Salesius de se ipso scripsit: Ah! quando considero, quibus lætænis impenderim tempus Dei, magnis premor angustiis, timeo, ne me velit excludere ab æterna gloria; hanc enim non nisi tempus bene independentibus communicare intendit. Ex quibus hoc jam conficio argumentum: quanto majorem illi habebunt occasionem timendi Deum, qui tempus inutiliter profundunt in ludos, recreationes, convivia, ac similes dissolutiones, suntuque hostes laboris? S. FRANC. Salesius l. VII, ep. XI.

Dominica de Cantal fuit primogenita spiritalis filia S. Francisci de Sales, nec non prima petra fundamentalis, cujus opera ille instituit Ordinem Visitationis; de ista in vita sua legitur l. I, pag. 28. quod toto tempore viduitatis suæ nunquam visa, aut inventa fuerit otiosa, in ipsismet conversationibus non abhorrebat laborem. Cuidam illam roganti, ut spiritum nonnihil relaxaret, et arcum nimia occupatione tensum tantisper remitteret, gratiose replicans dicebat: Si unicum momentum temporis perderem, furtim me ream existimarem, illud enim Ecclesiæ, et pauperibus totaliter dedicavi. Vita l. I, f. XXVIII.

Servus Dei Juvenalis Ancinæ, dignus filius S. Philippi Nerii, de cuius Bealificatione jam agitur in congregatione Rituum, erat inimicus otii; Unde in ejus vita legitur, quod, cum frater ejus illi scripsisset, ut inter domesticos computus inquireret, et videret, quanta esset summa pecuniæ, quam quidam deberet, ut illam exigere posset, respondit: Sufficit; ego non habeo tempus inquirendi hujusmodi quisquilias; malo fraudem pati, quam tempus pretiosissimum contere. *Vita* I. III, c. XIV.

Beati Cœlites inter cœtera S. Mechtildi dixerunt: Si homines pretium temporis, et quot uno die, bono ejus usu, meritum cumulos exaggerare possent, bene apprehenderent, continuo, ubi mane evigilarunt, in labores pro Deo incumbere, nec momentum infructuose præterlabi sinerent. *Perr. Pennequin* p. 3, *Isagogæ* c. IV.

Cum Episcopum quemdam virum probum in extremis agentem adisset Cardinalis doctus simul, et sanctus, rogassetque, qui animo valeret, respondissetque ille, Bene, nullius enim, inquit, peccati, quod sanguine Christi ablucere non sim conatus, me remordent conscientia. Bene habet, inquit Cardinalis, et verum te loqui arbitror; si de peccatis omissionis examen Deus instituat, quid respondebis? Heu me, intulit ille cum alto suspirio, et lacrimis; si omissiones meas appendere voluerit Deus, quo ibo? *Ibidem*.

P. Paulus Barry narrat, Dæmonem fasum, si Deus illi post diem iudicii indulgeret unicum punctulum temporis ad promerendum cœlum, facturum se plus pro Deo, quam fecerit omnes Sancti. Alius jussu dicere, quod tormentum sit summum apud inferos? dixit: jactura temporis. *BARRY in solit.* CCLVI.

Vir quidam admodum religiosus, qui toto triennio acutissimos podagræ dolores pertulit usque ad obitum, mortuus cuidam viro spectabilem se dedit, dixitque. Si tantillum sibi adhuc temporis superesset eternitati vite novæ exercitiis curandæ, et in hac vita merendi, quod sufficeret ad recitandum unum Ave, se libentissime altero iterum triennio acutissimum quodvis podagræ genus tanto toleraturum; modo tantillum temporis ultra doloribus emere posset. *LYRUS de Chryst. patient.* I. I, c. VIII.

Cum quidam dives Clericus vigilaret Parisiis ad fenestram studens, et quidam can-

taret in vico quamdam cantilenam, quæ dicebat Gallice: *Tempus vadit, et ego nihil feci; tempus venit, et ego nihil operor*: incepit recogitare circa dulcedinem cantus, et post circa verbi sententiam cogitans, quod sibi competere, quasi sermonem a Deo sibi missum illum recipiens, in manu omnia relinquens, Ordinem Fratrum Prædicatorum intravit. *BELLOV. spec.* p. 6, l. III, disc. VI.

Magnus quidam vir toties suspirabat, quoties audivit signa sonantis horologii; interrogatus, cur suspiraret toties, sapienter respondit, non parum se inde affligi; quod sciret, se Deo redditurum rationem, quod videlicet modo tempus impendisset, nec non de omnibus defectibus ab eo tempore commissis, quo rationis usum habere cœpisset. *MANSI* d. V, n. 9.

EXEMPLA PROFANA.

Similius, cum plures annos in Præfectura invitus, septem vero dumtaxat ultimos in suburbano prædio cum quiete, transegisset, sepulchro suo inscribi jussit: Similius hic jacet, cujus ætas multorum quidem annorum fuit, septem tamen dumtaxat annis vixit. *DIO CASSIUS in vita Adriani*.

Simonides rogatus, quot annis vixisset, respondit; Tempus quidem exiguum, annos vero multos. *STOBÆUS* s. XCVI.

Titus Vespasianus Filius, cum quadam nocte recordaretur, se eo die amicis nullum beneficium contulisse, cum gemitu dixit: Hodie diem perdidit. *S. HIERON. in ep. ad Gal.* VI, 10.

Alexander Magnus cum quidam diceret, se granum cicercis per foramen acus, quoties vellet trajicere posse, graviter ei succensus, quod re tam vana discenda tantum temporis perdidisset. *ÆLIAN.* l. I, c. XIV.

Cato Uticensis numquam sine libro Curiam adire solebat, ut illud temporis, quo Senatus optet, fabulis non consumeret, otiosus non permaneret. *VAL.* l. VIII, t. VI.

Platonis ea constantia fuit in legendo, ut moriens Sophronem Poetam Syracensium capiti suppositum habuerit. *Idem* c. II.

SIMILITUDINES.

QUALITAS. — Sicut unda undam perpetuo propellit; ita dies diem trudit, *ROTEROD. in simit.*

MOTIVA.

Sicut a corrente flumine tantum habes, quantum hauris; ita ex annis semper euntibus nihil accipis, nisi quod in res duraturas collocaris. *Idem*.

Sicut ciconias nemo advenire sentit, sed advenisse, nemo discedere, sed discessisse eo quod elanculum faciant utrumque; ita tempus juventutis non sentimus advenire, sed advenisse, tempus senectutis non sentimus discedere, sed discessisse. *Idem*.

USUS TEMPORIS. — Sicut Sartor, quando parum habet panni ad conficiendam vestem, tunc antequam eam scindat, sedulo metitur per ulnas, et nihil temere abjicit, sed, quibus potest, modis extendit; ita, quoniam semus, pauculos esse dies nostros, sedulo eos metiri, nihique perdere, sed omnes horas utiliter collocare debemus. *FABER conc. VI in Festo S. Cath.* n. 1.

Sicut das nummos, et panem emis, aut vinum, aut aliud quidpiam; sic perde nummos, ut emas tibi quietem, id est, tempus Deo, et tibi vacandi. *S. AUG.* s. XXIV, *de verb. Apost.*

Sicut nemo balsamum, vel aliud pretiosum unguentum abjicit in cloacam, vel calcæis inungendis impendit; sic neque tempus abjicere, aut rebus inutilibus impendere oportet. *BEYLNCK in theat. v. eod.*

Sicut merito graviter culpandus censetur cellarius, qui epistomium dolio non diligenter applicaret, et pretiosissimum vinum in terram effluere sineret; ita non minus reprehensione dignus censeri debet, qui tempus, quo nihil est pretiosius, sine fructu elabi sinat. *ANONYM.*

Sicut Telonarii nullum viatorem transire sinunt, a quo telonium non exigant; ita neque homo ullum deberet tempus transire sinere, a quo non telonium boni operis petat. *Idem*.

Sicut si pauperi thesaurus regius aperiretur cum facultate eo die, quidquid posset, exportandi, nec momentum is sine exportatione abire sineret; ita cum jam merendi tempus habeat homo, nullum negligere deberet. *Idem*.

Sicut Mercatores Nundinarum tempus accuratissime observant; ita non minus tempus hujus vite, quod nundinis comparant SS. Patres, diligenter observari oportet; potente Ecclesiaste: Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare. c. IX, v. 10.

AD TEMPUS UTILITER COLLOCANDUM. — *Brevitas temporis*: hinc Seneca dicere solebat: Eo magis indignor, aliquos ex hoc tempore (quod sufficere nec ad necessaria quidem potest, etiamsi custoditum diligentissime fuerit) in supervacua majorem partem erogare. (*SENECA* ep. XLIX.) Ejus brevitatem etiam S. Jacobus insinuat dicens: *Quæ est vita nostra? vapor est ad modicum parens, deinceps exterminabitur.* (*S. JACOBUS*, IV.) Et confirmans id ipsum S. Augustinus, Recolet, ait, annos ab Adam usque in hodiernum diem: percurrere Scripturas. Hæc pene Adam ille de Paradiso delapsus est, tot sæcula emensa voluta sunt. Ubi sunt præterita tempora? Sic pauca, quæ restant, utique pertransibunt. Si toto illo tempore viveres, ex quo Adam de Paradiso dimissus est, usque in hodiernum diem, certe videres, vitam tuam non fuisse diuturnam, quæ sic avolasset. Unius autem cujusque hominis vita quanta est? Adde quantoslibet annos, duc longissimam senectutem, quid est? Nonne aura est matutina. *S. AUG.* in *Ps.* XXXVII.

Nobilitas temporis: de qua recte concionator quidam hortatur: Cogita de tempore, quod perdis, quod illi qui in inferno sunt, darent totum mundum, si haberent, pro eo. *ENGELER. in Festo Novi anni.*

Irrevocabilitas: nam, ut recte Seneca dixit, Nemo annos, nemo tot dies optimos restituet, nemo iterum tibi reddet. (*SENECA* de brev. vit. c. IX.) Hinc illa cujusdam lamentatio.

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum. Rex poterit rebus succurrere; nemo diebus.

Quia tempus molæ simile est versatili, cui si materiam utilem proterendam, et frumentum, hordeum, aliudve hujusmodi subjeceris, non sine fructu eam tibi restituet; sin vero arenam, aut paleam, et illam corruptas, et fructu, quem aliqui colligere poterat, tua incuria, et vecordia carebis. *AP. DREX. occult. arif. Penney. diss.* c. n. 10.

Quia exempla agriculturarum, vintorum, institorum, pauperum, tempus sementis, putationis, nundinarum, eleemosynæ accipiendæ, tam studiosè observantium excitare debent. *S. BERN. de tripl. cust.*

MEDIA.

AD EUMDEM FINEM. — *Intentio bona*: hæc enim est, quæ tempore redimit, ne sine fructu transeat. Hinc S. Hieronymus ait: Quando tempus in bono consumimus, emimus illud, et proprium facimus, quod malitia hominum venditum fuerat, sicque dies malos in bonos vertimus, et facimus illos non præsentis sæculi, sed futuri. S. HIER. in c. v. ep. ad Eph.

Ordinis diurni exacta observatio: sic enim fiet ut a passionibus non abripiamur ad multa otiosa, et inutilia opera perpetranda, cum animus semper certo operi affixus sit.

Gratie, et gloriæ divinæ digna æstimatio: hæc quippe faciet, ut non minus avidè harum lucrum quasituri simus, quam mercatores lucro temporalium divitiarum inhiare soleant.

ASCETICA.

In primis nosse debet Asceta, cur tantopere æstimandum sit tempus; id quod S. Bonaventura his verbis indicavit: Ecce tempus, quod nihil pretiosius; quapropter magno opere pensandum, qualiter dispensandum, ne fortassis indecenter in defectibus expendatur. Et nota quod tempus plangendi, tempus acquirendi, et tempus custodiendi; quorum primo nihil pretiosius poenitenti, secundo nihil pretiosius perficienti, tertio nihil pretiosius pervenienti. S. BON. in Ps. CXVIII.

Nosse debet; quinam sint dies mali, de quibus Apostolus Eph. c. v. dixit: Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt: Nimirum, ut Dionysius Carthusianus interpretatur, dies mali sunt, non quod dies in se mali sint, sed quia mala insunt hominibus in diebus sæculi hujus viventibus; Scriptura enim tempora ea describit, quæ fiunt in tempore; quemadmodum I. Machab. inducitur: *Videns Jonas, quia tempus eum juvat*. Hinc enim Salvator, *Sufficit, inquit, dici malitia sua*; et in Genesi Jacob asseruit: *Dies peregrinationis meæ mali, et parvi*. DIONYS. Carth. in cit. loc.

Nosse debet: quod nullum tempus æstimandum sit, nisi quod in bonis operibus consumptum est. Hinc Saul duobus dumtaxat annis deberemus dicitur, quia, licet multis annis regnaverit, illis tamen solis regnasse dicitur, in quibus innocens, et humilis fuisse

perhibetur, ut ait S. Gregor., qui et addit: Illo ergo solum tempore nos vixisse gaudeamus, quo innocenter, et humiliter viximus; nam illa tempora, quæ in sæculi vanitate, et fluxu carnis vita consumpsimus, quasi perditæ minime memorantur. (S. GREG. in 1. Reg. c. XIII.) Unde, et Rich. Victorinus: *Melior est, inquit, senectus morum, quam annorum; meritorum, quam temporum*. (RICHARD. VICT. tr. de diff. sacr.) Perfecta est ætas, ubi perfecta virtus est. (S. AUGUST. ep. XVI, ad Paulin.) Nec male Poeta.

Vive precor, sed vive Deo: nam vivere mundo Mortis opus; una est vivere vita Deo.

Nosse debet, quomodo præteritum tempus redimere queat; id quod præclare S. Th. ostendit, dicens: *Contingit quandoque, quod aliquis per magnam tempus vitæ vivit in peccato, et hoc est tempus perditum: sed quomodo redimet, cum homo non sufficiat ad debita persolvenda? respondeo: dicendum est, quod tanto magis debet vacare operibus bonis, quanto prius institit malis*. (S. TH. in epist. ad Eph. v. c.) Nam, ut S. Hieron. ait, subitus calor longum teporem vincit. Hinc cum quondam S. Gertrudis peteret a Deo, et Sponso suo Christo, ut peccatorum suorum, et defectuum non recordaretur amplius, raptâ est a Christo in cælum, et cum veste laciniis, et cantonibus consueta coram Patre celesti apparuit; ubi quamprimum Christus pro ea peroravit, et pretium vitæ, ac sanguinis obtulit, de repente vestis illa, in qua omnes illius defectus distincte representabantur, lamina aurea, instar chrystalli laevis, cooperta fuit. (S. HIER. in epist. ad Paulin. Insin. l. IV, c. 28.) Hinc S. Bernardus ait: *Tempora, quæ infructuose expendistis, reparantur per fructuosissimam occupationem temporis præsentis, atque restant, quatenus priores negligentias, et impietates recompensatis per ardentissimam conversationem temporis nondum elapsi, quo estis victuri, ne inter impios numeremini, de quibus canit Psalmista: Viri sanguinum etc.* (S. BERN. ad tripl. Cust.) Quod confirmans S. Anselmus: *Tempus, inquit, redimimus, quando antea tactam vitam, quam lasciviendo perdidimus, flendo reparamus; dum enim male agimus, tempus, in quo bene operari deberemus, ammittimus; sed damnatum temporis redimimus, si ita vitam commendamus, ut ea bona, quæ olim facere negleximus, et*

ea, quæ nunc facere debemus, faciamus. S. ANS. ep. Mansi d. XIV, n. 4.

Nosse debet, non male impendi tempus, cum relaxationi honestæ impenditur: Nimirum omnium rerum vicissitudo jucunda est, teste Aristotele; quia, quod semper est idem, in exuberantiam transit, et præsentem habitum corrumpit. Hinc, et Seneca, Inter se, inquit, ista scilicet, quies, et actio miscenda sunt, et quiescenti agendum, et agenti quiescendum; cum rerum natura de libera, illa dicit tibi, se diem fecisse, et noctem. (ARISTOT. l. II, Rhet. c. CCXXXVIII. Seneca Ep. III.) Unde Religiosum ex Ordine Cisterciensi Robertum nomine, quem nimia animi applicatio rationis usu deiecerat, apud S. Birgittam pro ejus valetudine deprecantem condemnat Deus, hac in medium allata similitudine: *Unus aliquis ad excolendam vineam conductus fuit, quæ, cum plurium dierum labore exigeret, ille lucrî captus cupiditate, totam culturam uno die voluit absolvere, ac nimia laboris contentione in morbum incidens, et vineam majori ex parte incultam reliquit, ut mercede fraudatus est; hoc scilicet damnatum intulit indiscreta cupiditas; ego tamen tuis precibus inclinatus hominem pristina sanitati restituiam*. (S. BIRGITTA.) Recte ergo S. Bernardus Sponse exemplum adducens: *Ut potita, inquit, votis anima, aliquatenus tanto ardentius redeat in idipsum, quanto infructuosius intermisisse meminerit: et iterum sumpto contemplationis gustu, valentius ad conquirenda lucra solita alicritate recurrat*. S. BERN. ser. LVII, in Cant.

Nosse debet, quomodo ejusmodi tempus utiliter usurpari queat; scilicet ut, quemadmodum Plato monuit, medicinæ loco adhibeatur. Medicina sumitur in remedium restituendæ sanitatis per labores debilitatæ, ut nimirum pristinis recuperatis viribus rursus operari possimus; ita fiat in honestis recreationibus, omnesque, qui virtutem amant, semperque se fatigare conantur, cogitent necesse est; etenim *Spiritus quidem promptus est: caro autem infirma*; ut igitur in cursu perfectionis perseverare, tentationibusque resistere, ac majori conatu in servitio proficere valeant, refocillatione opus est. Verum illud quoque observandum, quod, quemadmodum medicina nociva esset, nisi potio sumenda sit limitata, et moderata juxta morbum, et complexionem sumentis; ad eundem modum recreationes, quibus ti-

morati vacare cogitant, intra convenientes subsistant limites, oportet. Attendendum (ait S. Thomas) sicut in omnibus humanis actibus, ut congruat persona, loco, tempori, et secundum alias circumstantias debite ordinetur, ut scilicet sit tempore, et homine dignum. PLATO, l. VIII, de republ. c. IV.

Nosse debet fontes, ex quibus malus usus temporis oritur, quos Petrus Pennequin indicavit, dum citans S. Bernardum dicentem. Esse aliquos semper, quod non habent, cupientes, et quod habent, fastidentes, et propterea in neutro proficentes: Ait, hoc ex tribus inconstantia fontibus oriri, vel ex impatentia laboris, quem supra vires assumimus; vel ex levitate naturæ (ut enim recte notat idem Sanctus: Pusillanimitas facit propositum relinquere, levitas mutare): vel denique ex naturæ nostræ ad vicissitudinem propensione. Hæc animi nostri ad mutationem inclinatione, ad labefactandam in rebus bene constitutis constantiam, utitur Dæmon, ac meliorum specie præsentia corrumpit: ordineque perturbato, pacem etiam animi, et res agendas perturbat, et evertit: frenandi omnes impetus, et naturæ mutabilitas coercenda, imilandisque insignis, et a S. Ephrem laudatus cremi Athleta Abrahamus, qui eundem temporis ordinem, actionumque canonem totis quinquaginta annis, quibus in eremo vixit, constanter tenuit. PENNEQ. p. III, Isag. c. IV, n. 6.

Nosse debet, et firmiter statuere, reliquum vitæ tempus bene impendere, cumque in finem meminerit, vitam nostram, teste S. Gregorio Nazianz., quasi mercatum esse, cujus dies cum abierit, tempus non erit emendi. (S. GREG. NAZIANZ., de sentent.) Dicit proinde cum S. Chrysologo: *Vivamus Deo paululum: qui sæculo viximus totum: dedimus corpori annum, demus animæ paucos dies, tempus est, ut aliquando domui tuæ provideas*. S. CHRYSOL. s. XXII.

Nosse debet modum legitimum tempus suum dispensandi, quem quidem jam pridem Blasius Philos. docuit, dum dixit: Ita metiendum cuicunque esse tempus, quasi diu, et parum victuri simus.

CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Ex occasione thematis: *Fili, conserva tempus, et devota a malo* (Eccl. IX, 23) potest ostendi, quod vita nostra sit telonio similis, cum semper transeat tempus, a quo telo-

nium boni operis petere jubemur; de quo quatuor partes nobis relinquunt, scilicet fructum meritorium, satisfactorium, impetratorium et consolatorium, seu gaudii, quod ex bono opere patrato sequitur; solam quintam, ut olim Joseph Patriarcha fecerat, sibi reservat, scilicet fructum laudis, et gloriae, quam alteri non dabit. Unde duo potissimum collaria deducuntur. 1. Quanta bona ex tempore bene impenso sperare quis possit, utpote de quo tot partes ipsi a Deo relinquuntur. 2. Quam gravis culpa, et negligentia censenda sit eorum, qui tempus inutiliter consumunt; si enim Telonarium illum merito culpabilem diceremus, qui nullam telonii, quantumvis levis, rationem haberet, quanto magis culpandus censebitur, qui tam pretiosi telonii curam non habet?

Ex occasione thematis : *Videte, Fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed quasi sapientes, redimentes tempus* (EPHES. v, 13) : potest ostendi, vitam nostram mercatui similem esse; atque ideo 4. inferri, quanta cura habenda sit temporis, utpote in quo opera nostra tam caro vendere, et tam pretiosas merces comparare possumus. 2. Quas potissimum merces emere, aut vendere, debeamus, scilicet optimas quasque; id quod faciemus, si multum pro Deo patiamur, et agamus : opera nostra cum magno fervore peragamus : purissimum iidem intentionem praefigere studeamus.

Ex occasione ejusdem thematis potest ostendi, quomodo tempus redimere possimus : plerique enim clamare coguntur cum Poeta :

O mihi praeteritos referat si Jupiter annos!

Id autem obtinere possumus. 1. Si tantam jacturam patienter feramus; sic enim forte ut Jobo Deus duplicia restituit. 2. Si vitam praeteritam amare desineamus, nam, ut S. Anselmus ait, tempus redimimus, quando antea tactam vitam, quam lasceivendo perdidimus, flendo reparamus. 3. Si ex occasione praeteritae negligentiae causam majoris fervoris in servitio Dei arripiamus, eorum viatorum more, qui, ubi in via se tardius, progressos advertunt, gressum fortius celerant. (S. ANS. in ep. ad Eph.) Sic, teste S. Chrysost. : Hemorrhoida, licet ultima venerit, curata recessit, quia etsi aegritudine tardabatur, fidei tamen voluntate volabat. Et

multi, ut S. Gregor. loquitur, dum se errasse conspiciunt, damna praeterita lucris sequentibus compensant; dum consummati brevi explent tempora multa. Sic S. Paulus, juxta S. Thomam, novissimus in ordine, primus in meritis est : quia extremus licet, plus omnibus laboravit. Et hoc modo, dicit S. Doctor, fieri potest, ut ex fervore recuperari res prius amissa. S. THOM. in c. xx, *Matth.*

ALII CONCEPTUS.

De tempore dixit Aretius : Qui illud vendit, furatur; qui illud emit, decipitur; qui desuper facit contractum, est usurarius; qui tempus promittit, mendax est; qui illud donat, est stolidus, et stupidus; qui illud acceptat, deluditur; totum hoc ideo, quia tempus non habet pretium, neque est vendibile, neque ullius contractus potest esse materia : Et tamen illud est, quod caeteris omnibus rebus confert, et aufert pretium. ARETIUS, ad *Mansi*, d. III, n. 4.

Non male de tempore abutentibus discurrit Seneca : Omnia licet, quae unquam ingenia fulserunt, in hoc unum consentiant, nunquam satis hanc humanarum mentium caliginem mirabuntur. Praedia sua occupari a nullo patiuntur, et, si exigua contentio est de modo finium, ad lapides, et arma discurrunt; in vitam suam incedere alios sinunt, imo vero ipsi etiam possessores ejus futuros inducunt. Nemo invenitur, qui pecuniam suam dividere velit; vitam unusquisque quam multis distribuit? Adstricti sunt in continentem patrimonio; si autem ad temporis jacturam ventum est, profassissimi in eo, cujus unius honesta avaritia est. SENECA, *de brev. vit.* c. III.

Aversamur, et detestamur Domitianum Imperatorem, quod plurimos dies vitae suae consumpsit muscas pugione insequendo, et transadigendo; Ast quot, et quanti hisce reperuntur temporibus majori correpti dementia? Domitianus namque homo infidelis, et gentilis, nec aeternam gloriam, nec tempus datum esse ad illam promerendam credebat; At quot sunt, qui Christiani professione censentur, et nonnisi muscas capiendi tempus insumunt? telas araneae texerunt. Eviscerat se aranea, ut telam conficiat ad capiendas muscas; hoc idem multis contingit, qui cum magno sudore ambulat, fidei tamen voluntate volabat. Et

suis phantasiis intenti, ut capiant muscas. De Artabo Rege Hircaniae legitur, quod talpas capiebat; et de Biante Rege Lidiae, quod filo insererat ranas; et quis hujusmodi fatuitatem, et stultitiam in talibus hominibus, qui regnorum administrationi invigilare debebant, non abominaretur? sed quid? An non quoque detestanda est multorum Christianorum stultitia, qui a Deo creati sunt, et redempti propter Regnum caeleste, et tempus ad hoc concessum expendunt in capturam ranarum? an non sunt talpis caeciores? Quot et quanti sunt, qui totum tempus matutinam in poliendo sese, comedendo, et fumificando consumunt? Quot sunt, qui dies suos in jocos, ludos, venationes, et similes occupationes expendunt. (MANSI, d. II, n. 7.) Hinc S. Bernardus : Considerate, ait, quam multi modo moriuntur; quibus si haec hora ad agendum poenitentiam concederetur, que tibi concessa est, quomodo ad altaria, et quam festinanter currerent, et ibi flexis genibus, vel certe toto corpore in terram prostrato tam diu suspirarent, plorarent, orarent, donec plenissimum peccatorum veniam a Domino consequi merebantur? Tu vero comedendo, bibendo, jocando, et ridendo tempus otiose vivendo perdis, quod tibi indulserat Deus ad acquirendam gratiam, et promerendam gloriam. S. BRAN. c. LXIII, *de domo intern.*

Nonnumquam continget, quod mercator toto die, vel etiam septimana stabit in sua officina, et nullas prorsus divendet merces; at talis postea poterit accidere etiam occasio, quod suffragante fortuna, ac propria industria, transcendente lucro antecedens resarciat damnum. Multi forlassis sunt, qui vixent otiosi, dissoluti, pigri in via Dei, et profectu animae suae; Ast cum postea se convertant, tanto cum fervore spiritus cooperantur divinae gratiae, tantaque cum virtute praeteritae negligentiae excutiunt somnum, ut brevi temporis spatio, plurimum proficiant in spiritu, et perfectione, et proficiendo superent multos, qui diuturno tempore in divino servitio se fatigarunt. MANSI, d. XIV, n. 7.

Si fructum percipere de novo anno (idem est de alio tempore) vis, hoc facito, ubi annum expletum videris, gratias age Domino, qui te ad hanc annorum circuitionem perduxit; vite tuae tempus tecum reputa, tecum ad hunc modum verba facito : Dies praeterunt, anni finiuntur, magnam vitae nos-

trae partem confecimus; quid boni a nobis factum est? Judicium Dei praeforibus est, et reliquum vitae tempus ad senectutem vergit. S. CARRUS. in *Cal. Ian.*

S. ANSELMUS : Negligentes tempus imitantur, ait, pauperes insipientes : Siquidem pauper insipiens, cum obolum acquirit, aut aliud quid parvi munusculi, dicit : Ad quid illud tantillum servare? non propter hoc dives ero; expendam itaque hoc in pomis, aut nucibus, aut qualibet alia re mihi delectabili : Non enim illud custodiendi sollicitus haberi volo. Sic stolidus, dum parvipendit minora, numquam proficit ad majora : Sapiens autem pauper parva, quae nanciscitur, custodit, et quo minus se habere considerat, eo magis retinere desiderat, quatenus ex parvulorum congerie ad majora queat quandoque pertingere. S. ANSEL. in *simil. c. CXXXV.*

Duceb Albanum in conflictu Caroli Quinti cum Principibus Germanis Lutheranis, in quo dux Saxoniae, et Landgravius Hessiae victi, captique fuere, cum a Rege Franciae interrogaretur, an vere duo soles tum in caelo paruisset, respondisse ferunt, ita se tum occupatum in praedio, cujus primos ordines ducebat in terris, ut ad ea, quae in caelo parebant, non attenderit; quam ve-reor, ne plerique eorum, quos res pulchrae ita captivos tenent, fateri aliquando, et Christo rerum gestarum rationes repositi idem, sed sero, respondere cogantur, nempe se pro accessorio principale, pro mundi applausu animi culturam, pro terra caelum neglexisse. PENNER. in *l. c. n. 19.*

Genesis c. I, parentarunt Jacobo Aegyptii pene per quintam anni unius partem, diebus videlicet septuaginta : *Flevit cum Aegyptus septuaginta diebus*, v. 3, et contra Filii non nisi hebdomadem dedere luctui, teste Moysse c. eod. v. 10. *Fratres vero impleverunt septem dies*. Quid hoc? magisne amarunt advenam Aegyptii, quam filii patrem? absit, luctus non a tempore, sed a vehementia doloris aestimetur, ait Nyssenius : ad quam alludens vehementiam sacer Historicus : *Celebrantes exequias planctu magno, atque vehementi, impleverunt*; quasi dicat : Septuagies major fuit dolor filiorum, quam externorum : ideoque illi diebus septuaginta diebus septem, quem illi diebus septuaginta. Sepelimus et nos hunc annum, et delemus damna dierum; fiet autem si planetus magis sit ut ultimis quatuor quadrantibus

horæ impleamus quatuor anni quadrantes. (*Ibid.* *Harrunk con. rust. in Dom. infra Nativ.* § 7.) Magnis solum opus est desideris; sicut enim, juxta S. Thomam, unus ab altioris sanctitatis gradu incipit, quam sit summum alterius, ad quod per totam vitam suam aller pervenit, ita et fieri potest, ut in fine anni tantum Deo quis placeat, quantum aller priori tempore toto. Quod idem etiam ad alia tempora applicari potest. S. Thom. *opusc.* XVII, c. III.

S. Bernardus expendens illud Enochii elogium, Sap. IV. *Consummatus in brevi explevit tempora multa*, non longevitate, ait, sed longanimitate explevit, quanta sane tempora non dierum numero, sed mentis devotione, et inextinguibili proficiendi desiderio percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immerito vindicavit; Retinet quidem virtute, quod amisit in tempore. *Ibid.* § 6.

Quidam ingeniosum emblema excogitarunt, quo Sionis filiae super flumina Babylonis sedebant, et flebant, explorantium vero lacrymis, eplepsydra ad horarum dimensionem fiebant cum lemmate: *Nos flendo reducimus horas.* *Ibid.*

MISCELLANEA.

QUALITAS. — Infinita est velocitas temporis, inquit Seneca, quæ magis apparet respicientibus, nam ad præsentia intentos fallit. SENECA, *op.* XLIX.

Nec male Poeta.

Fugit irreparabile tempus.
Omnis quippe dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit.

Et Ovidius.

Tempora labantur, tacitisque senescimus annis,
Et igitur fræno non remorante dies.

Ovid. l. III, *Fast.*
Nec quæ præterit, rursus revocabit unda:
Nec quæ præterit, hora redire potest.

Ibid. l. VI, *Fast.*
Tabida consumit ferrum, lapidesque vetustas,
Nullaque res majus tempore robur habet.

Ibid. l. IV, *Pont.*
Hoc etiam sævas paulatim mitigat iras,
Hoc minuit luctus, mæstaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas.
L. IV, *erist. eleg.* vi.

UTILITAS. — Thales rogatus, quod esset

in rerum natura sapientissimum? tempus, respondit; docet enim, eruit, et invenit omnia. (BEYL. *in theatr.* V. *eod.*) Hinc dicere solemus: tempus docet. Et Psalmista ait: Dies diei eruat verbum, et nox nocti indicat scientiam. *Ps.* XVIII, 3.

Usus. — Falcones Norvegiæ, quia brevissimi ibi dies sunt, magna cum velocitate prædantur, ne a noctu præveniantur, quanto magis homo brevitate temporis concessi uti debet? FAB. *conc.* vi, *in Feste S. Cath.*

Ita fac, mi Lucili, inquit Seneca, vindicte tibi, et tempus, quod adhuc aut auferebatur, aut surripiebatur, aut excidebat, collige, et serva. Persuade tibi, hoc sic esse, ut scribo; quædam tempora surripiuntur nobis, quædam subducuntur, quædam effluunt; turpissima tamen est jactura, quæ per negligentiam fit. Et si volueris attendere, maxima pars vitæ elabitur male agentibus, tota vita aliud agentibus. Quem mihi dabis, qui aliquid pretium temporis ponat? qui diem estimet? SENEC. l. V, *Epist.*

Cum Poeta quidam solem in theatrum induxisset, sublimes quadriga splendentes, a duodecim Nymphis alatis (quæ veloces horas referebant) tractum, quæsitus, cur alias minores, alias majores induxisset? respondit, parvas designare horas orationis, medioeres negotiorum, longissimas somni, prandiorum, ludorum, computationum etc. ENGELGR. *Domini.* IX, *post Pent.* § 1.

Nihil turpius est, quam grandis natu senex qui nullum aliud habet argumentum, quo se probet diu vixisse, præter ætatem. SENEC. l. III, *de tranq.*

Longa est vita, si plena est. Quid illum sexaginta anni juvant per inertiam acti? non vixit ille, sed in via mortuus est: nec sero mortuus est, sed diu. At ille obiit viridis, sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est, in nulla parte cessavit, licet ætas ejus imperfecta sit, vita perfecta est. *Id. ep.* XXXI.

Nou ætas rejicitur florentior, ubi morum est senectæ. Theclam non senectæ, sed virtus probavit. S. AMBR. *ap. Eng.* *in Feste S. Luc.*

Recte in eundem finem Martialis.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus, hoc est
Vivere his, vita posse priore frui.
MARTIAL. l. X, *epig.* XXV.

AXIOMATA.

Omnia alia aliena sunt, solum tempus nostrum est. SENEC. *ep.* IX.

Sæpe, quæ ratione sanari non poterant, sanata sunt tempore. *Idem.* l. *de morib.*

Omnia tempus habent (*Eccles.* II, 1); seu, ut alius ait,

Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi.
FLORELLUS *polit.*

Omnia fert tempus. V. *eod.*
Ipsa dies, quandoque Parens, quandoque Novercæ est. *Ibid.*
Occasio calva est.

Miserum, venire post Festum.

AUCTORES.

Henricus Engelgrave in Cælo Epyreoo Festo S. Lucae. Et p. I, Luc. Evang. emb. XXXVII, Dom. IX, post Pent.

Mathias Faber *conc.* vi, in Festo S. Catharinae.

Jeremias Drexelius in Aurifondina c. ult. Josephus Largius Polyant. V. *eod.*
Laurentius Beyrlinck in Theatro vitæ humanæ. V. *eodem.*

TENTATIO.

QUOAD ESSENTIAM.

DEFINITIO. — Est dictum, vel factum ad capiendum de aliquo experimentum, juxta Laurentium Beyrlinck. (BEYRLINCK. *in theatro Vi. Hum.* V. *eod.*) Secundum Petrum Chrysologum vero, est species fallens, quæ prospera in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolosos educit in lapsus. PETRUM. CHRYS. s. LXXI.

DIVISIO. — Dividi potest I. in Divinam, diabolicam, et humanam. Divina est, quæ Deus hominem tentat, ut probet; quæ ratione Salomon ait: Quoniam Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se. (*Sap.* III, 3.) Et Moyses ad populum dixit: Tentat vos Deus vester? (DEUT. XIII, 3.) Nec huic contrarium est, quod S. Jacob dicit, Denm neminem tentare (S. JAC. *ep.* I. 13); hoc enim duntaxat de tentatione ad seductionem intelli-

gendum est. Tribus modis autem, ut ait S. Gregorius: Nos Conditor noster interrogare consuevit, cum aut flagelli distinctione nos percussit, et, quanta nobis insit, vel desipacientia, ostendit: aut quædam, quæ nolimus, præcipit, et nostram nobis obedientiam patetfacit: aut aliqua nobis occulta aperit, et aliqua abscondit, et nobis mensuram humilitatis nostræ immotescit. Tentare quippe Dei est, nos magnis jussionibus interrogare. Scire quoque ejus est nosse nostram obedientiam nos facere. (S. GREG. I. XXVIII, *mor.* c. v.) Diabolica est, quæ demon nos tentat, quod teste P. Cornelio Vischavæo Soc. Jesu Sacerdote, tribus etiam modis facit, *hæstæ*, cum quasi edibus rerum exterarum specie objecta sollicitat: *gladio*, cum per corpus nostrum nos cominus aggreditur: *scipso*, cum phantasmam ipsam invadit, eamque varie movet, et hoc certamen tertium est gravissimum, quo maxime viros editos pietati oppugnat, hæcque non ultima causa est, cur viros bonos et sæculo Deus ad Religionem vocet, ut Magistri, quorum hæc in pugna institutio, directioque est necessaria, suppetant, quorum ductu a præstigiis tuti, expeditum in virtutis stadio tentant cursum. (*Hist. Sac.* I. III, n. 38.) Porro circa hæc, et priorem tentationis speciem recte notat S. Ambrosius, quod aliter Deus, aliter diabolus tentet. Nam diabolus tentat, ut subruat: Deus, ut probet, et coronet. (S. AMBR. *de Abrak.*) Unde David rogat: Proba me Deus, et tenta me. (*Ps.* CXXXVIII, 23.) Humana est, quæ ab homine tentatur, et apud Magistros spirituales frequens est. Paulo aliter humanam explicat S. Gregorius, dum ait: Mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsata, sed cum hæc sibi per delectationem subjungat. Hinc etenim Predicator egregius dicit: Tentatio vos non apprehendat nisi humana: Humana quippe tentatio est, quæ plerumque in cogitatione tangitur etiam nolentes, quia ut nonnumquam, et illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam vero dæmoniacæ est, et non humana tentatio, cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus constringit. S. GREG. I. XXI, *mor.* c. III.

Aliam divisionem S. Basilius assignat his verbis: Duplex est tentationum genus: nam vel corda hominum, tanquam aurum in fornace, per patientiam in rebus adversis proban-